

p. Hallvard Thomas Hole, ofm
Convento Sant'Antonio da Padova
Piazza Sant'Antonio da Padova 4
60015 Falconara Marittima (AN)
Italia

Liturgikommisjonen, Norsk katolsk bisperåd

**HØRINGSSVAR TIL
NY NORSK UTGAVE AV «MISSALE ROMANUM»
PAKKE 2**

På samme måte som i mitt tidligere høringssvar, til pakke 1, kommer hver kommentar til å ha følgende struktur.

Nr.
Tekst
Utdrag fra kommisjonens kommentar, synopse el. (der dette er aktuelt)
Kommentar
Forslag

Jeg bruker **gul utheving** for å markere mine konkrete endringsforslag.

84.

Tekst:

og med alle som tro mot sannheten
bekjenner og våker over den katolske og apostoliske tro.

Kommisjonens kommentar:

*et omnibus orthodoxis atque catholicæ
apostolicæ fidei cultoribus.* (Synopse s.3)

s.12

Man kunne forsøkt å finne et mer akseptabelt begrep, f.eks. «dyrker», «holder fast ved»,
«praktiserer»? Men i mangel av noe bedre er «bekjenner og våker over» beholdt.

Kommentar:

Har kommisjonen hatt ordet «forvalte» oppe til diskusjon? Det vil klinge bra i teksten og tar inn noe mer dynamisk i forholdet til troen enn det statiske i ordene «bekjenner og våker over». Ordet «forvalte» kjenner vi både fra skapelsesteologi og sakramentsteologi, da mennesket er kalt til å forvalte jordens goder og Kirken skal forvalte sakramentene. Det handler om et aktivt forhold til troens skatt, for at den også skal vokse og utfolde seg. Dette gjengir godt meningen med ordet *cultoris*, som har jordbrukskulturen i bunn og ellers forbindes med å dyrke, slik kommisjonen bemerker.

Jeg vil også foreslå å vurdere helheten i setningen, slik at det om mulig kan ligge enda tettere på latinen. Man unngår da også ordet «tro» to ganger i setningen og setningsstrukturen blir enklere. Ordet «rette» gjengir det greske *orthos*.

Forslag:

Og med alle som forvalter den rette,
katolske og apostoliske tro.

86.

Tekst:

om den ærerike Maria, alltid jomfru,
vår Guds og Herres Jesu Kristi Mor,

Kommentar:

Jf. Mitt forslag for pkt. 4 og 83 i høringssvar til 1 pakke.

Forslag:

om den ærerike og alltid jomfru Maria
vår Guds og Herres Jesu Kristi Mor,

86.

Tekst:

da din enbårne Sønn viste seg
legemlig og synlig som sant menneske,
han som fra evighet av er sammen med deg i din
herlighet;

Kommisjonens kommentar:

I innskuddet for Herrens åpenbaring er «da din enbårne Sønn / åpenbarte seg legemlig og synlig som sant menneske» (*quo Unigenitus tuus, in tua tecum gloria coaeternus, / in veritate carnis nostra visibileter corporalis apparuit*) er blitt til «da din enbårne Sønn viste seg / legemlig og synlig som sant menneske».

Kommentar:

I Trosbekjennelsen har kommisjonen valgt å gå for å endre til «kjøtt» (= *incarnatio*) som tydelig knytter an til Joh 1,14: *Et Verbum caro factum est*

Caro har riktignok en rekke anvendelser i Vulgata, som på norsk kan bety kjøtt, legemlig, jordisk, ifølge naturen etc. I dette tilfellet, fordi det er samme mysterium det dreier seg om, altså *caro factum est*, ville det kanskje være koherent å endre oversettelsen her også. Dette både for å få med seg originaltekstenes mening, som handler om samme mysterium, og for at hele sannheten skal klinge i all sin realitet.

Det ville kanskje også være verdt et forsøk å bringe den innskutte leddsetningen, *in tua tecum gloria coaeternus*, nærmere hovedsetning.

Forslag:

da din enbårne Sønn viste seg
i vårt kjøtts sannhet og i en synlig kropp,
han som fra evighet av er sammen med deg i din
herlighet;

evt.

da din enbårne Sønn som er sammen med deg i din herlighet fra evighet,
viste seg i vårt kjøtts sannhet og i en synlig kropp;

88.

Tekst:

så den for oss må bli din elskede Sønns,
vår Herre Jesu Kristi legeme og blod.

Kommisjonens kommentar:

I den avsluttende formulering «så den må bli for oss» (*ut nobis ... fiat*), er rekkefølgen blitt endret til «så den for oss må bli til», noe som synes å klinge bedre.

Kommentar:

Siden man her tar hensyn til klangen i setningen, vil jeg gjerne komme med et forslag som forenkler språket. Her er det på latin såkalt *ut finale* som introduserer konjunktiv «*fiat*». Dessverre finnes ikke konjunktiv i slik form på norsk og det synes både overflødig og unaturlig at dette skal oversettes til «så + må bli», all den tid norske «så» i betydning «slik at» introduserer denne type subjunksjon for å uttrykke en hensikt (mål/finale) med vanlig presens i nåtid eller skulle + infinitiv i fortid (nettopp denne formen brukes for å oversette annensteds *ut finale* i fortid [se 117: *fecisti...ut.. tibi imperaret* = Du gav.. for at... skulle herske].

Eks.

Fortid: Hallvard ba for Liturgikommisjonen så den skulle endre mening.

Nåtid: Liturgikommisjonen endrer mening så folket ikke blir forvirret.

Jeg synes personlig det knoter til språket å bruke «må bli» og det samme gjelder denne konstruksjonen andre steder. Her gir jeg mine forslag til oversettelser. Nr. 94: *ut + repleamur* (oversatt: så alle vi...må bli fylt). Også i dette tilfellet ville det klinge bedre å si «så alle vi... blir fylt». Se for øvrig i samme dokument følgende nummer (i det følgende er mine forslag): 88: så den blir; 101.109.118: så de blir...; 105: at vi...samles; 113: Gi at vi...blir; 113.115: at du.. tar dem.

Lignende oversettelse blir allerede benyttet i nr.105: «Forbarm deg over oss alle, så vi får del i det evige liv» (= *ut + mereamur*).

Hvis man skulle være helt konsekvent på at denne konstruksjonen skal oversettes med «så + må» burde det også vært gjennomført slik her: «så vi må få del i det evige liv» (her kommer jeg riktignok med andre endringsforslag lenger ned, men med samme foreslåtte konstruksjon fra min side). Hvis det ikke er talende grunner for at konstruksjonen må inneholde må + infinitiv, slik det tydeligvis ikke er i dette tilfellet, vil jeg anbefale på det sterkeste at det tilrettelegges for en enklere konstruksjon på norsk, uten «må», slik jeg har markert som forslag i denne kommentaren. Jeg mener denne formuleringen uttrykker fullt ut det ønskede utfallet (finalen) av bønnen.

Forslag:

så den blir for oss din elskede Sønns,
vår Herre Jesu Kristi legeme og blod.

94.

Tekst:

Vi bønnfaller deg, allmechtige Gud: La det ved din hellige engels hender bæres frem for ditt alter i det høye, for din guddommelige majestets åsyn, så alle vi som fra dette alter mottar din Sønnns hellige legeme og blod, Han retter seg opp, korsner seg og sier: må bli fylt med all himmelsk velsignelse og nåde. Han fører hendene sammen. (Ved Kristus, vår Herre. Amen.)

Kommentar:

I tredje eukaristiske bønn nr. 109 er det gitt følgende begrunnelse for endring i forbindelse med ordet *supplices*:

Formuleringen «Derfor bønnfaller vi deg, Herre» (*Supplices ergo te, Domine, deprecamur*) er endret til «Derfor ber vi deg ydmykt, Herre», slik at vi også får med det «ydmyke» (*supplices*). Alternativt kunne man brukt formuleringen «Ydmykt ber vi deg derfor, Herre» eller «Ydmykt bønnfaller vi deg derfor, Herre». Ser man ikke noe «ydmykt» i *supplices*, kunne man muligens sagt: «Derfor ber og bønnfaller vi deg, Herre».

I 109 går kommisjonen altså for endring til «derfor ber vi deg ydmykt». Det ville kanskje være riktig å vurdere lignende endring i dette punkt. Jeg mener det her vil være riktig å være konsekvent i oversettelsen når det først er lagt til grunn en endring.

101.

Tekst:

Helliggjør disse gaver
ved å sende din Ånd som dugg fra det høye,

Kommisjonens kommentar:

(*Hæc ergo dona, quæsumus, / Spiritus tui rore sanctifica*) er endret til «Derfor ber vi deg: / Helliggjør disse gaver / ved å sende din Ånd som dugg fra det høye».

Derved er ordet «dugg» (jf. det latinske verbet: *rorate*) kommet inn i teksten. Endringen har vært omstridt og skjedd i flere etapper.

Kommentar:

Jeg er helt enig at ordet blir tatt inn, men strengt tatt skal det vel ikke være «din Ånd som dugg» men «din Ånds dugg». (*Spiritus tui* = genetiv; *rore* = ablativ)

Forslag:

Derfor ber vi deg:
Helliggjør disse gaver
med din Ånds dugg

105.

Tekst:

Forbarm deg over oss alle,
så vi får del i det evige liv
sammen med Guds mor, den salige Jomfru Maria,
den salige Josef, hennes brudgom,
de salige apostler og alle hellige
som gjennom alle tider levde i ditt vennskap.
Gi du oss med dem å prise og forherlige deg

Kommisjonens kommentar:

s.22

Ordet «levet» er endret til «levde», som vel er mest korrekt på norsk?

Synopse s.19: *qui tibi a saeculo placuerunt,*

Synopse s. 19: *aeterna vitae mereamur esse consortes, et te laudemus et glorificemus*

Kommentar:

Jeg anbefaler å prøve også å komme nærmere betydningen av ordet *placuerunt*, f.eks. ved å bruke verbet «behage».

Likeledes ordene: *ut + mereamur* (= så vi fortjener);

En bemerkning her er at fortjenesten skjer ved at Gud viser sin miskunn, så det burde ikke by på økumeniske kontroverser.

Forslag:

I lys av denne og foregående kommentar angående *ut finale* foreslår jeg en helhetlig endring i setningsstrukturen på norsk (her både med «så + presens» og «for at + skal + infinitiv»)

Forbarm deg over oss alle,
så vi fortjener å få del i det evige liv
sammen med Guds mor, den salige Jomfru Maria,
den salige Josef, hennes brudgom,
de salige apostler og alle hellige
som gjennom alle tider har behaget deg,
og for at vi skal prise og forherlige deg
ved din Sønn, Jesus Kristus.

108.

Tekst:

I sannhet, hellig er du, Herre,
og med rette lovprises du av all skapningen
gjennom din Sønn,
vår Herre Jesus Kristus.
For du levendegjør og helliggjør alle ting
ved Den Hellige Ånds kraft,

Kommisjonens kommentar:

s.23

På norsk uttrykkes altså i to adskilte setninger det som på latin er uttrykt i én setning. Kommissjonen har holdt fast på at det skal være to setninger, men med den forskjell at mens både Kristus- og Ånds-henvisningen tidligere var knyttet til den andre setning, knyttes disse to henvisninger nå til hver sin setning. Derved blir begge setninger omtrent like lange. Det bør kommenteres om dette er en god løsning.

Kommentar:

Det kan virke som at noe av meningsinnholdet går tapt eller skifter fokus med den oversettelsen som her blir foreslått. Slik jeg forstår teksten er det levendegjøringen og helliggjøringen av alle ting som skjer «gjennom Sønnen» og «ved Den Hellige Ånds kraft». Altså ikke at Herren (her underforstått Faderen) lovprises av all skapningen gjennom Sønnen (som for så vidt også teologisk vil være riktig, men likevel ikke helt i overenstemmelse med at ordet «*quia*» introduserer Faderens handling gjennom Sønnen og ved/med Ånden). Hvis målet er å dele setningen slik at den ikke blir altfor lang mener jeg det må gjøres på en annen måte for å bevare bønnens innhold og retning.

I tråd med mitt tidligere forslag kunne jeg også her vært tilbøyelig til å endre fra «i sannhet» til «sannelig». Men her kommer et annet hensyn inn, nemlig at både sannelig og hellig ender på samme stavelse (-lig), og tillegg begynner hellig og Herren på samme stavelse. Etter min mening gjør ikke en eventuell endring at teksten her blir mindre tung.

Forslag:

I sannhet, hellig er du, Herre,
og med rette lovprises du av all skapningen.
For du levendegjør og helliggjør alle ting
gjennom din Sønn,
vår Herre Jesus Kristus,
og ved Den Hellige Ånds kraft,
og uopphørlig...

108.

Tekst:

og uopphørlig samler du ditt folk,
så dette rene offer kan frembæres for ditt navn
fra der sol går opp til der sol går ned.

Kommisjonens kommentar:

Romdimensjonen kommer klarest frem i nåværende formulering og i b). Konklusjonen var dog omstridt.

Kommentar:

Det er nokså klart at romdimensjonen det her er snakk om er «fra øst til vest». Til og med på norsk henger disse begrepene etymologisk sammen med den virkelighet som beskrives (der solen går opp = øst [*aurora* - soloppgang] og der solen går ned = vest [sannsynligvis fra sanskrit *vas-sati* = natt; se også *vesper*]).

Derfor er mitt forslag å rett å slett bruke disse enkleste ordene vi har på norsk for å beskrive retningen der solen går opp og retningen der solen går ned, altså øst og vest.

Forslag:

og uopphørlig samler du ditt folk,
så dette rene offer kan frembæres for ditt navn
fra øst til vest.

evnt. for å få litt «schwung»

og uopphørlig samler du ditt folk,
så dette rene offer kan frembæres for ditt navn
over hele jordens krets fra øst til vest.

113.

Tekst:

Vi ber deg, se til din Kirkes offergave, og gjenkjenn i den det offer som etter din vilje ble til vår soning. Gi at vi, styrket med din Sønns legeme og blod og fylt av hans Hellige Ånd, må bli ett legeme og én ånd i Kristus

Kommentar:

Også her *ut finale* (se tidligere kommentarer).

Forslag:

1.

Vi ber deg, se til din Kirkes offergave,
og gjenkjenn i den det offer
som etter din vilje til vår soning.
Gi at vi, styrket med din Sønns legeme og blod
og fylt av hans Hellige Ånd,
blir ett legeme og én ånd i Kristus

116.

Tekst:

Også vi tar del i deres jubel,
og alt som er skapt under himmelen,
lovpriser gjennom vår munn ditt navn, idet vi istemmer:

Kommentar:

Omnibus quæ sub cælo est creautura

Det kan kanskje vurderes å endre oversettelsen til: «alt som er av skapninger under himmelen»

Videre kan det kanskje vurderes om man burde endre oversettelsen av «*per vocem nostram*» fra «gjennom vår munn» til «gjennom vår røst». Jeg skriver her bevisst «røst» for å unngå dobbelt «stemme» og «istemme», som på tross av forskjellig betydning har samme ordlyd og ikke klinger godt i samme setning.

Dessuten finner vi her ordet *confitemur* = vi bekjenner, og her nok i betydningen at alle skapninger åpenbarer Guds herlighet, som samsvarer med hele prefasjonens og den eukaristiske bønnens skapelsesteologiske fokus.

Forslag:

Også vi tar del i deres jubel,
og alt som er av skapninger under himmelen,
lovpriser gjennom vår røst ditt navn, idet vi istemmer:

Evt.

Også vi, som bærer stemmen på vegne av alt
som er av skapninger under himmelen,
tar del i deres jubel og bekjenner med vår sang:

117.

Tekst:

Vi lovpriser deg, hellige Far,
for du er stor, og alt har du skapt
i visdom og kjærlighet.
Mennesket formet du i ditt bilde.
Du gav det omsorg for verden,
for at mennesket, som en tjener for deg, sin Skaper,
skulle herske over all skapningen.

Kommisjonens kommentar:

Ordet «mektig» (magnus) er endret til «stor», da det er en mer korrekt oversettelse.

Formuleringen «du gav ham [mennesket] verden i varetekt» (*eique commisisti mundi curam universi*) er endret til «du gav det omsorg for verden». «Mennesket» er nøytrum på norsk, og slett ikke bare mannlig. Følgelig er også det neste «han» endret til «det». «Varetekt» er neppe den best treffende oversettelse av *cura*.

Kommentar:

Jeg mener kommisjonen har gjort rett i å endre til «stor», men ikke har tatt hensyn til at det verk som Faderen her lovpriser for ikke utelukkende er det han har «skapt» men «alle hans verk»: *omnia opera tua*. Det framgår også av den videre bønne, at skapelse er en del av dette, men videre handler den også om frelsesverket, hvor veldig mange deler spesifiseres. Mitt forslag er derfor å endre denne teksten slik at det samsvarer med latinen, som i dette tilfellet også innebærer at det da vil samsvare teologisk med resten av bønne.

Videre ser jeg ingen grunn til ikke å ha en normal setningsstruktur i neste setning og dele den opp. Jeg mener det er bedre at helheten i at mennesket ble skapt og fikk overdratt omsorgen for skaperverket kommer til uttrykk i én setning.

Det burde også etter min mening komme bedre til uttrykk at mennesket skulle tjene «Gud alene»: *tibi soli Creatori serviens*. Det er også et viktig aspekt all den tid teologien i dag tar stadig skritt på veien mot å utdype at «herredømmet» over skaperverket tilhører Gud og at mennesket er forvaltere (jfr. encyklikaen *Laudato si'*). Når bønne sier at mennesket har fått omsorg og skal «herske» over verden, så er det alltid i kraft av å skulle tjene Gud «alene». Mennesket står over naturen som dens hersker og det finnes ingen guder i naturen, men mennesket står under Gud alene.

Forslag:

Vi lovpriser deg, hellige Far,
for du er stor og du har gjort alle dine verk
i visdom og kjærlighet.
Du formet mennesket i ditt bilde
og gav det omsorg for verden,
for at mennesket, som en tjener for deg alene, sin Skaper,
skulle herske over all skapningen.

117.

Tekst:

Han ble unnfanget ved Den Hellige Ånd,
født av Jomfru Maria, og i alt delte han menneskets kår, dog ikke i synd

Kommisjonens kommentar:

Synopse s. 31: *Qui, incarnatus de Spiritu Sancto et natus ex Maria Virgine, in nostra conditionis forma est conversatus per omnia absque peccato;*

Kommentar:

Her kan man vurdere om det ikke er bedre å oppdatere språket og utelate «dog ikke», også av samme grunner som kommisjonen argumenterer for ved andre endringer i samme bønn og som knytter teksten bedre til Bibel 2011. Her Hebr 4,15:

Neovulgata: *Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia secundum similitudinem absque peccato*

Bibel 2011: For vi har ikke en øversteprest som ikke kan lide med oss i vår svakhet, men en som er prøvet i alt på samme måte som vi, men uten synd.

Forslag:

Han ble unnfanget ved Den Hellige Ånd,
født av Jomfru Maria,
og delte våre kår i alt,
men uten synd.

Evt.

Han ble unnfanget ved Den Hellige Ånd,
født av Jomfru Maria,
og delte våre kår i alt unntatt synd.

118.

Tekst:

Derfor ber vi deg, Herre:
La denne din Hellige Ånd
helliggjøre disse offergaver,
så de må bli vår Herre Jesu Kristi
legeme + og blod,

Kommisjonens kommentar:

Synopse s.32

ut idem Spiritus Sanctus hæc munera sanctificare dignetur

Formuleringen «vigsle disse offergaver» (*hac munera sanctificare*) er endret til «helliggjøre disse offergaver»

Kommentar:

Ordet *dignetur* er ikke kommet med i oversettelsen. Man kan vurdere om det kan bli tatt inn. (Jfr. kommisjonens kommentar s. 16: Uttrykket *facere digneris* var oversatt med «gjøre til». Det er nå endret til «nådig vil ... gjøre», slik *digneris* ofte ellers oversettes i liturgiske tekster).

Om *ut finale* har jeg skrevet ovenfor. Også her foreslår jeg endring til så + presens

Forslag:

Derfor ber vi deg, Herre,
at denne din Hellige Ånd
nådig vil helliggjøre disse offergaver,
så de blir vår Herre Jesu Kristi
legeme + og blod,

119.

Tekst:

Timen var kommet da du,
hellige Far, ville herliggjøre ham,
og han som hadde elsket sine egne som var i verden,
elsket dem helt til det siste.
Da de satt ved aftensmåltidet,
tok han brødet, velsignet og brøt det,
gav det til sine disipler og sa:

Kommentar:

Jeg kommer her muligens med et litt kontroversielt forslag til annen formulering, men som muligens gjengir dramaturgien litt bedre.

Cenantibus er en handling. «Å spise kvelds» er et uttrykk på norsk, men jeg vil ikke gå så langt. Derfor foreslår jeg «åt aftensmåltid». Jeg har bevisst forslått «åt» for at det skal korrespondere med «ta og ét»

Forslag:

Da timen var kommet
for at han som hadde elsket sine egne som var i verden
skulle bli herliggjort av deg, hellige Far,
elsket han dem helt til det siste;
og mens han åt aftensmåltidet med dem
tok han brødet, velsignet og brøt det,
gav det til sine disipler og sa:

Lykke til med videre arbeid.

Falconara M.ma. 25.01.2024

p. Hallvard Thomas Hole, ofm